

SUZBIJANJE ANTI-SOCIJALNOG PONAŠANJA U VELIKOJ BRITANIJU*

Ljiljana Radulović*

Redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu

*Rad se bavi novijom pravnom regulativom u Velikoj Britaniji (Engleska i Vels) u sveri politike suzbijanja anti-socijalnog ponašanja. Pored nastojanja da ukažemo na značaj koji se pridaje permanentnom unapređivanju strategije delovanja u ovoj oblasti, cilj rada je i da osvetli politički i društveni kontekst u kome je u Velikoj Britaniji došlo do donošenja novih pravnih propisa. Poseban akcenat stavljamo na novine koje odražavaju redefinisane odnosa na relaciji građanin-lokalna zajednica-država, koje se manifestuju ne samo u oblasti sankcionisanja anti-socijalnog ponašanja, nego i na nastojanja da se ojačaju regulatorni mehanizmi preventivnog delovanja, reorganizuje uloga civilnog društva i državnih institucija. Ova pitanja se sagledavaju pre svega u kontekstu potreba i uloge lokalnih zajednica i njihove komunikacije sa državnim organima, uz poseban akcenat na jačanju obaveza i odgovornosti građana za kvalitet života i prosperitet u lokalnoj zajednici. Ceo koncept je u skladu sa redefinisanjem značaja i uloge lokalnih zajednica u ukupnom društvenom životu, snaženjem njenih funkcija na mnogim nivoima, pa i na nivou odgovornosti za suzbijanje brojnih formi anti-društvenog ponašanja. U radu smo se dominantno fokusirali na **Anti-Social Behaviour Act** iz 2003 godine.*

KLJUČNE REČI: Anti-socijalno ponašanja / Lokalne zajednice-država-građanin / Modeli suzbijanja anti-socijalnog ponašanja: *community justice principles*

* Ovaj tekst je nastao kao rezultat rada na projektu Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu: "Razvoj pravnog sistema Srbije i harmonizacija sa pravom EU"

* E-mail: radulovic50@hotmail.com

Savremena društva se generalno suočavaju sa problemom efikasnog suzbijanja različitih oblika anti-socijalnog ponašanja. Razmere huliganizma navijačkih grupa, politički, etnički i verski motivisani sukobi i dr. u mnogim sredinama opterećuju normalan život pojedinaca i socijalnih zajednica, štete ugledu države u međunarodnim raumerama, a neadekvatne mere reagovanja produbljuju probleme koje ovakve pojave izazivaju. Nastojanja da se održe i unaprede osnovni činioci socijalne kohezije takođe su ugroženi ovakvim oblicima ponašanja. Razmere i pojavni oblici ovih pojava inicirali su ne samo donošenje posebnih zakonskih akata, nego i preispitivanje ukupnog društvenog koncepta povezanog sa pitanjima od koga nivoa socijalne povezanosti građana treba početi sa implementiranjem formalnih mehanizama, uključujući i pravosudne strukture, kako bi se na složenu pojavu anti-socijalnog ponašanja efikasnije reagovalo. U mnogim sredinama jača rešenost da se već na nivou lokalnih zajednica, kroz neformalne i formalne mehanizme osnaži zaštita društva kao celine od kriminaliteta i drugih oblika anti-socijalnog ponašanja.

U poslednje dve decenije u Velikoj Britaniji doneto je nekoliko značajnih pravnih akata sa ciljem efikasnijeg suzbijanja raznovrsnih formi u kojima se ispoljava anticocijalno ponašanje.¹ U ovoj zemlji su u dužem periodu prisutni naponi da se kroz zakonodavstvo i u praksi odlučnije suprotstavi ovakvim pojavama, pa se u drugim sredinama često iskustva VB uzimaju kao primer koji treba slediti. Donošenje novijih pravnih akata rezultat je postojanja društvenog i političkog konsensusa da suzbijanje ovih oblika nedopuštenog ponašanja kojima se, između ostalog, izražava fundamentalno nepoštovanje prava i interesa drugih građana, treba da

¹ Problem i teškoće preciznog definisanja pojma anti-socijalnog ponašanja ističe se u brojnim diskusijama i radovima na ovu temu u samoj VB. Neke od definicija iz oficijelnih izvora navodimo kao primer: *ponašanje koje prouzrokuje ili preti da izazove uznemirenje, strah, patnju i zabrinutost kod jedne ili više osoba. . /Crime and Disorder Act-a iz 1998 g./; Anti-socijalno ponašanje je svaka aktivnost koja ima negativne implikacije u odnosu na druge osobe /Home office, 2007./; ponašanje koje u osnovi ima i koje izražava nedostatak poštovanja neke druge osobe /Home office, 2003./.* Ukazuje se da navedene i druge definicije zbog toga što sadrže subjektivne komponente, praktično mogu da obuhvate neograničen dijapazon postupaka /ponašanja/, s obzirom da je suština u individualnom doživljaju nečijeg ponašanja, pa u tom smislu ono što za jedne nije prihvatljivo ponašanje, za druge može biti potpuno regularno. Antisocijalno ponašanje je zajednički naziv za sve vrste ponašanja usmerenih protiv društvenih, pravnih, moralnih zakona, normi, pravila, na rušenje autoriteta i društvenog reda. *Anti-socijalno ponašanje je štetno za održavanje, integritet, i funkcionisanje društvenih grupa, institucija i društva u celini, te se u svim civilizovanim zemljama zakonski progoni.* Trebješanin, Ž. (2008), *Rečnik psihologije*, Stubovi kulture, Beograd (2008).

bude jedan od prioriteta, uz istovremeno redefinisane odnose na relaciji građanin-lokalna zajednica-država, kao neophodne pretpostavke za implementaciju novog koncepta. Imajući u vidu postojeće stanje, pozitivna i negativna iskustva u reagovanju na pojedine forme anti-socijalnog ponašanja, nova pravna regulativa odražava nastojanje da se uvedu promene ne samo u oblasti sankcija, već primarno da se ojača preventivno delovanje, reorganizuje uloga civilnog sektora /društva/ i državnih organa /pravosuđa, policije, obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih službi, službi u oblasti stambene politike, i dr./. U pitanju je nova strategija kojom se napuštaju tradicionalne forme kontrole i uvodi nova legislativa² koja problem anti-socijalnog ponašanja stavlja u kontekst potreba i uloge lokalnih zajednica i njihove komunikacije sa državnim organima, uz pojačan akcenat na jačanje obaveza i odgovornosti pojedinca za kvalitet života i razvoj lokalnih zajednica. Važan segment nove strategije je i predlog da se dobijanje prava rezidencije i državljanstva Velike Britanije uslovi prihvatanjem kandidata, i to u formi ugovora, da neće kršiti norme o zabrani anti-socijalnog ponašanja.

1. **Politički kontekst** u kome je došlo do menjanja stavova o politici kontrole kriminaliteta i drugih formi anti-socijalnog ponašanja, povezan je sa podizanjem ove problematike na nivo političkog prioriteta. To je izraženo kroz zalaganje politički najrelevantnijih subjekata /premijer, ministar unutrašnjih poslova i dr./, da se najpre na legislativnom planu učine određene promene, a ceo proces podržati efikasnijim institucionalnim i pravnim instrumentima za njihovo sprovođenje. Kao podjednako važno, istaknut je zahtev da se u oblasti suzbijanja anti-socijalnih ponašanja postavi u prvi plan, osnaži i proširi ulogu i zadatak lokalnih zajednica /jačati praksu i principe *community justice* koncepta/, a kada je reč o građanima, da se ojačaju mehanizmi koji će obezbediti da se oni ponašaju u skladu sa principom "poštovanje i odgovornost".³

Osnovna ideja i laburista i nove koalicione vlade, može se posmatrati sa aspekta postavljenih *ciljeva* i *instrumenata* za njihovu realizaciju.

Kada je reč o *ciljevima*, suština je u promovisanju "jake /lokalne/ zajednice" u kojoj bi građani kroz partnerstvo sa javnim servisima i agencijama, aktivno participirali u rešavanju svih značajnijih problema za život u zajednici, uključujući i rešavanje problema vezanih za kontrolu i suzbijanje kriminala i

² Ashworth, A., (2004), "Social Control and Antisocial Behaviour: The Subversion of Human Rights?", *Law Quarterly Review*, 120/2004, 263-91.

³ Ovakav politički diskurs promovisala je laburistička vlada T. Blera, a nastavljena je sa dolaskom na vlast 2010. godine koalicione vlade konzervativaca i liberal-demokrata.

drugih oblika anti-socijalnog ponašanja. Ovakav pristup bi trebalo da dovede do većeg stepena poverenja građana u krivično-pravni sistem, smanji strah od kriminala, ali i da se "rastereti" pravosudni sistem kroz delegiranje pojedinih nadležnosti i zadataka u oblasti prevencije i kontrole kriminala sa centralnog državnog nivoa, na nivo lokalnih zajednica, njenih organa i samih građana. Na tom putu treba ići u pravcu podržavanja projekta "velikog društva", a to je zajednica koja na mnogo veći stepen podiže ličnu, profesionalnu, građansku i korporativnu odgovornost, društvo u kome se građani udružuju u rešavanju problema i poboljšanju uslova života u sredinama u kojima žive. Cilj je redistribucija vlasti od države ka društvu, od centra ka lokalnim zajednicama, kako bi se građanima dala mogućnost većeg odlučivanja u stvarima za koje su neposredno zainteresovani, koje se odnose na njihov život i suživot na lokalnom nivou.⁴

Čitav koncept je u velikoj meri usmeren i oslonjen na redefinisane *uloge građanina*, njegove odgovornosti za napredak i harmonizaciju odnosa unutar lokalne zajednice, kroz vraćanje na pozitivne sisteme vrednosti tradicionalno prisutne u britanskom društvu, kao što su civilizovano ponašanje, pristojnost u ophođenju, poštovanje i briga za druge. Pojedinaac treba da se ponaša odgovorno kao građanin, roditelj, komšija i član svoje lokalne zajednice /Home Office, 2003./ . Težište u rešavanju problema anti-socijalnog ponašanja u velikoj meri se pomera ka jačanju odgovornosti građanina na ovom planu, uključuju se određeni mehanizmi u raznim oblastima koji stimulišu na odgovornije ponašanje. Takvi mehanizmi su prisutni, na primer, u stambenoj politici, naročito u sektoru odlučivanja o dodeli ili rentiranju tzv. socijalnih, beneficiranih stanova, u politici dobijanja prava na boravak i državljanstva Velike Britanije.⁵

Istovremeno je redefinisana i *uloga lokalne zajednice* od koje se očekuje da postavi standarde i pravila ponašanja u zajednici, da formira lokalne organe i agencije formalno nadležne da obezbede poštovanje normi ponašanja, uključujući policijske organe, lokalno pravosuđe, organe koji su nadležni za kreiranje i sprovođenje stambene politike, i dr. Time bi se

⁴ Conservative Party Manifesto, www.conservatives.com/2010/

⁵ Pojedini autori ukazuju da ovaj novi politički koncept implicira i veći stepen zadiranja u privatnu sveru, kao što je vraćanje na neke mehanizme kontrole koje poznaje britansko društvo ranijih perioda. Na primer, mogućnost provere kako se stanari odnose prema stanovima rentiranim po beneficiranim uslovima. Početkom 20 veka obilazak stanova i ocenjivanje održavanja stanova je bila regularna pojava. Flint J. -Nixon J., (2006), "Governing Neighbours: Anti-social Behaviour Orders and New Forms of Regulating Conduct in the UK", *Urban Studies*, Vol. 43, Nos 5/6, 939-955, May 2006, 940-2.

ostvarili uslovi za prenošenje pojedinih nadležnosti koje su ranije bile rezervisane za centralnu vlast, na lokalni nivo.⁶

Kada je reč o *instrumentima* za realizaciju navedenih ciljeva, poseban akcenat je stavljen na jačanje koncepta *Community Justice sistema* koji je zamišljen da afirmiše nekoliko osnovnih ideja i principa: jačanje partnerskog odnosa na relaciji građani- lokalna zajednica-pravosudni organi-obrazovne institucije-policija; jačanje uloge lokalne zajednice putem aktivne i široke participacij njenih organa i građana u sprovođenju politike suzbijanja delinkventnog ponašanja, sa akcentom na preventivno delovanje; veći stepen prisustva policije /česće i vidljivo patroliranje/, kroz formiranje posebnih timova za podršku lokalnim organima nadležnim za brigu o sigurnosti u zajednici, formiranje specijalizovanih pravosudnih jedinica u lokalnoj zajednici /community courts/; davanje mogućnosti da se na lokalnom nivou od strane pojedinih organa primenjuju sankcije i mere kao što su reparativne i restorativne mere, uz uključivanje žrtve; mere jačanja roditeljske odgovornosti za ponašanje dece; izricanje maloletnicima mere uključivanja u određene specijalne programe /referral order/⁷; ustanovljenje većih nadležnosti lokalnih zajednica na planu primene i kontrole mera rehabilitacije delinkvenata, i dr.⁸

Posebno je značajna transformacija *policije* u organizacionom i funkcionalnom smislu u pravcu njene teritorijalne decentralizacije i jačeg funkcionalnog vezivanja za lokalne zajednice kroz strateško partnerstvo. Nova strategija definiše policiju kao servis građana, a ne kao organ državne prinude koji palijativno rešava nastale probleme, a uglavnom su na margini kada je reč o aktivnostima na preventivnom planu. Policija treba da bude integrisana u zajednicu, da može da prepozna njene specifične probleme i u komunikaciji sa lokalnim organima i građanima doprinosi jačanju klime poverenja, bezbednosti, smanjuje rizik od eskalacije delinkvencije, i dr. Njen rad treba da bude izložen javnoj kontroli i evaluaciji, njeni predstavnici uključeni u savetodavna tela, stručne forume i dr.

Sa druge strane, građani i njihovi predstavnici u organima lokalne zajednice, treba da podrže rad policije, pomažu u prikupljanju dokaza i stvaranju jasne

⁶ *Ibid.*

⁷ Opširnije: Radulović, Lj., (2010), "Maloletničko krivično pravo Engleske i Velsa-između"etosa brige i zaštite" i "etosa odgovornosti i kažnjavanja", Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, 1/2010, str. 195-211.

⁸ Donoghue J., (2011), " Anti-social Behaviour, Community Engagement and Judicial role in England and Wales", *British Journal of Criminology*, Advanced Access, published Octobar 29, 2011, 1-20, 1-2.

predstave o problemima za red i bezbednost u zajednici, i dr. Za uspešniju implementaciju nove regulative, donet je akcioni plan za sprovođenje i formirano posebno operativno telo /*Anti-Social Behaviour Action Squad*/ u okviru ministarstva unutrašnjih poslova.⁹ Osnovni zadatak ovoga tela je da ustanovi lokalne programe /panele/ koji bi sadržali uputstva za rad i podršku profesionalcima neposredno angažovanim u suzbijanju različitih formi delinkventnog ponašanja, pre svega u zajednicama sa najvišom stopom anti-socijalnih ponašanja u kojima je prisutan visok stepen zabrinutosti i straha kod građana koji su žrtve konstantne ugroženosti njihove lične i imovinske bezbednosti /u pojedinim gradskim zonama nije retka pojava da posle određenog doba dana nije bezbedno napuštanje kuće, pa se građani osećaju kao da je na snazi policijski čas/.

2. **Pravni kontekst** u kome se sprovodi nova strategija primarno se može sagledati kroz odredbe **Anti-social Behaviour Act-a** /u daljem tekstu **ASBA**/ iz 2003. g.¹⁰

Kako se ističe u uvodnom delu ovoga zakona /*explanatory notes*/, od njega se očekuje da obezbedi pravne mehanizme za sprovođenje politike efikasnog reagovanja na teže oblike anti-socijalnog ponašanja, u okviru koje će i lokalne zajednice imati šire nadležnosti u odnosu na prethodna rešenja, da u saradnji sa drugim organima odlučuju o primeni pojedinih sankcija i mera, kao i da deluju na prevenciju anti-socijalnog ponašanja.¹¹ Rešenja koja sadrži ovaj akt se nadovezuju na norme iz pojedinih drugih zakonskih i podzakonskih akata, pre svega na norme sadržane u *Crime and Disorder Act-u* iz 1998. god. koje u mnogome produbljuju i proširuju kako sistem sankcija i mera, tako i subjekte nadležne za njihovu implementaciju.

ASBA sadrži deset poglavlja koja obuhvataju pojedine oblike anti-socijalnog ponašanja kao što su: zloupotreba i trgovina opojnim drogama, konzumiranje alkohola na ulicama i javnim prostorima, zloupotreba oružja, agresivno prosjačenje, prostitucija, skitničenje, preduzimanje za javna mesta nedoličnih seksualnih akata i sličnih nepristojnih radnji /na pr. voajerizam/,

⁹ Smithson, S. And Flint, J., (2006), "Responding to Young Peoples Involvement in Anti-Social Behaviour: A Study of Local Initiatives in Manchester and Glasgow" *Youth & Policy*, 93/2006, 21-39, 21.

¹⁰ Za analizu ovog pravnog akta služili smo se tekstom na adresi: www.legislation.gov.uk/ukpga (2003)

¹¹Tako, na primer: šire mogućnosti da lokalni organi i njihove agencije primenjuju sankcije; mogućnost da škole, lokalne vlasti i timovi za suzbijanje maloletničke delinkvencije /*Youth Offending Teams*/ sprovode, predlažu i ustanovljavaju programe rada sa roditeljima i decom koja su izvršila neki od oblika anti-socijalnog ponašanja, primenjuju mere zaštite čovekove okoline, uklanjanje grafita, i dr.

prouzrokovanje buke koja uznemirava susede, uznemiravanje i napadi na rasnoj, verskoj, polnoj, seksualnoj osnovi, svi oblici vandalizma, nedopušteno ponašanje od strane stanara u socijalnim i drugim stanbenim objektima, i dr./; mehanizme za jačanje odgovornosti roditelja za anti-socijalno ponašanje njihove dece u školi ili u lokalnoj zajednici; nove odredbe kojima se daje veća nadležnost policiji da određuje lokalitete na kojima će imati pravo da rasturi grupe pojedinaca koje izazivaju nered, uznemirenost i strah kod građana; odredbe kojima se obezbeđuje pravo lokalnih organa da intervenišu u sporovima koji ugrožavaju bezbednost zajednice i izazivaju uznemirenost kod građana, u slučajevima ugrožavanja čovekove okoline; zatim nove odredbe kojima se proširuje sistem sankcija u ovoj oblasti. Najznačajnije nove mere su proširene naredbe /naloge/ koji se mogu izreći roditeljima /*Parenting orders*/, naredbe o udaljavanju sa određenih lokaliteta /*Dispersal orders*/, naloga za zatvaranje određenih prostorija /stambenih i drugih/ ako su zloupotrebjene u nezakonite svrhe, ili su neuslovne i podložne rušenju, ograničenje posedovanja određenih vrsta oružja, upotrebe pirotehničkih i sličnih sredstava, na primer za vatromete, zatim sprejova za crtanje grafita, i dr.

Anti-social Behaviour Orders /u daljem tekstu **ASBO**/ se mogu primeniti na lica počev od uzrasta od 10 godina, koja su učinila neke od oblika anti-socijalnog ponašanja koji su prouzrokovali ili mogli da prouzrokuju štetu ili uznemirenost jedne ili više osoba. Oni su različite sadržine i mogu biti izrečeni od strane suda, policije /uključujući i saobraćajnu policiju/, lokalnih organa vlasti, lokalnih agencija, organa nadležnih za sprovođenje stambene politike, na primer u sveri socijalnih stanova, i dr. Intencija ovih mera je primarno označena kao *nastojanje da se doprinese zaštiti zajednice, a ne da se kriminalizuju prekršioc*i. Takođe, intencija je da se primenjuju samo na lica koja učine teške oblike anti-socijalnog ponašanja, što je uglavnom slučaj sa osobama koje imaju dugu istoriju delinkventnog ponašanja. Na lakše oblike anti-socijalnog ponašanja, naročito kada su u pitanju maloletna lica koja ne pokazuju sklonost ka ovakvom ponašanju, treba reagovati merama kao što su "pisma upozorenja" koja se šalju roditeljima, i sl. **ASBO** svakako ne bi trebalo primenjivati prema mladima i drugim osobama sa poremećajima u ponašanju, teškoćama u učenju ili sa mentalnim poremećajima. U takvim slučajevima primena ovih mera mogla bi da bude kontraproduktivna, sa teškim posledicama, pa se moraju tražiti drugi, alternativni modeli reagovanja na nezakonita ponašanja koja čine ova lica.¹²

¹²Hodghinson, S., Tilley, N., (2007), "Plicing Anti-Social Behaviour: Constraints, Dilemmas and Opportunities", *The Howard Journal* Vol. 46, No. 4/2007, 385-400, 392-393.

Istraživanja ukazuju da je u prvim godinama primene **ASBA** najveći broj **ASBO** primenjen na stanovnike u delovima gde se nalaze socijalni stanovi, a gotovo zanemarljiv broj na osobe koje žive u zonama lokalne zajednice gde dominiraju vlasnički stanovi i kuće sa. Kada je reč o populaciji prema uzrastu, alarmantni su podaci da su ove mere u 74% slučajeva primenjene na osobe starosti ispod 21 godine, od toga 49% prema maloletnicima uzrasta od 10-17 godina. Prema prirodi izrečenih mera, njihova primena je primarno imala za cilj da zaštiti bezbednost i "očisti" pojedine delove u zajednicama, kao što su npr. centralne gradske zone, od narkomana i dilera droge, prosjaka, alkoholičara, prostitutki, zatim da sankcioniše osobe koje izazivaju nespokojstvo građana i remete mir, koje su uključene u nasilje u porodici, i sl.¹³

Ukazaćemo na neke od naloga */Anti-social Behaviour Orders/*, na pretpostavke za njihovu primenu, sadržinu obaveza ili zabrana koje povlači njihovo izricanje.

Nalozi koji se izriču roditeljima /Parenting Orders/, su nadogradnja na slične mere sadržane u *Crime and Disorder Act-u* iz 1998. godine. U literaturi se ova mera označava kao izraz jačanja mehanizama formalne kontrole ponašanja maloletnika kroz redistribuciju prava i odgovornosti za ponašanje dece, između roditelja, lokalne zajednice, škole i države. Roditelji mogu biti novčano kažnjeni i biti u obavezi da se podvrgnu određenim programima treninga, da pojačaju brigu i nadzor nad decom u slučajevima njihovog anti-socijalnog ponašanja. Ovaj nalog izriču *Magistrates Courts* i on sadrži konkretne mere koje roditelji treba da primenjuju u cilju kontrole ponašanja svoje dece, uz istovremeno pružanje pomoći roditeljima da prevaziđu postojeće probleme sa kojima se suočavaju u vaspitanju i brizi o deci. Tako, na primer, u slučaju roditelja koji nije poštovao nalog da kontroliše prisustvo svoga deteta školskoj nastavi, primenjena je kazna zatvora od 60 dana.¹⁴

Naredba za udaljenje sa određenog mesta /Dispersal Orders/, predstavlja meru koju primenjuje policija, samostalno ili u saradnji sa organima lokalne zajednice. Sadrži naredbu da se grupa /dva ili više lica/ udalji sa određene lokacije za period od 24 časa do 6 meseci, ukoliko su izvršili neki od oblika anti-socijalnog ponašanja kojim su u znatnoj meri izazvali uznemirenje i strah kod građana, ili je neko bio predmet napada i maltretiranja. Ukoliko, na

¹³ Flint J. -Nixon J., (2006), "Governing Neighbours: Anti-social Behaviour Orders and New Forms of Regulating Conduct in the UK", *Urban Studies*, Vol. 43,Nos 5/6, 939-955, May 2006,944-945.

¹⁴ Flint J. -Nixon J., (2006), 948.

primer, maloletnik /u više navrata/ prekrši takvu naredbu, može biti uhapšen na osnovu diskrecionog ovlašćenja koje ima policija. U slučajevima kontinuiranog kršenja zabrane, roditeljima maloletnika može biti naloženo da posećuju multi-agencijske panele koje vode predstavnici policije u saradnji sa stručnjacima različitih profila. Smisao ove naredbe je da se pomogne roditeljima da odgovorno obavljaju svoje dužnosti, kao i da reše probleme koje imaju u odnosu sa decom. Roditelji, dakle, pored dobijanja korisnih informacije, dobijaju i potrebnu pomoć. U vezi sa ovim nalogom je i **Curfew Order** na osnovu koga policija ima pravo da sprovede do kuće maloletnika uzrasta ispod 16 godina, koji se u periodu od 21-6 časova ujutru zatekne bez pratnje odraslih na ulici. Smisao ovog naloga je zaštita mladih od opasnosti kojima fizički mogu biti izloženi, ali i njihova zaštita od opasnosti da sami budu uključeni u vršenje kriminalnih ili drugih oblika anti-socijalnog ponašanja /na primer, da budu žrtve seksualnog uznemiravanja ili da budu uvučeni u dilovanje droge/.¹⁵

Ova mera je jedna od najproblematičnijih sa stanovišta stvaranja odnosa poverenje između maloletnika i policije, šire i prema lokalnoj zajednici. Istraživanje sprovedeno u Mančesteru i Glazgovu koje je obuhvatilo i razgovor sa mladima koji su iskusili ove mere, pokazuje da od ponašanja policije u velikoj meri zavisi da li mladi ovu meru doživljavaju kao nepravednu, policiju kao reprezentu sile i "neprijatelja", ili su, pak, svesni da policija želi da ih zaštiti, da se dobronamerno ponaša. Svako pozitivno iskustvo sa policijom koja im je prilazila dobronamerno, bez agresivnog stava, ružnih i uvredljivih reči, ispitanici su pozitivno ocenili, pokazali sklonost da saraduju, na primer u slučaju davanja podataka o jednom nestalom maloletniku. Suprotno, grubo ponašanje /koje su maloletnici opisali prilikom intervjua/, kada ih policija uz psovke i agresivno delovanje kao da je u pitanju racija na kriminalce, udaljava sa mesta na kojima se sastaju, na primer iz parkova u koje odlaze i zato što više nema javnih prostora gde mogu bez presije i udaljavanja da šetaju u grupama, kod mladih izaziva osećaj deprivacije slobode kretanja, neprijateljstva kako prema policiji, tako i prema zajednici koja nema razumevanja za njihove potrebe.¹⁶

¹⁵ Pojedini autori ukazuju da ovakve mere imaju opravdanje samo ukoliko postoje jasni dokazi da je njihova primena u interesu zaštite maloletnika da ne postane žrtva kriminala, ako je neophodno da se spreči da maloletnik bude uključen u kriminalne aktivnosti, ako ove mere prati i program pomoći roditeljima da uspešnije vrše kontrolu ponašanja svoje dece. Smithson, S. And Flint, J., (2006), 24.

¹⁶ *Ibid.*, 27-36.

Za jačanje celog sistema postavljenog u **ASBO**, od 2005. g. u Engleskoj i Velsu je uspostavljeno 175 specijalizovanih sudskih jedinica i 14 specijalnih tužilaca koji su trebali da prođu posebnu obuku za primenu ovoga akta. Od ovakvog pristupa se očekivalo da rezultira stvaranjem specijalizovanih sudova u ovoj materiji, sa značajnom ulogom i participacijom lokalnih organa, a sve u cilju jačanja i utemeljenja *Community Justice* sistema. Osnovna ideja je bila da saradnja sudova, tužilaštva i lokalne zajednice kroz direktne kontakte, rezultira kompletnijim sagledavanjem pojedinih slučajeva, lakšim prikupljanjem dokaza i većom spremnošću građana da svedoče, kompletnijim uvidom u probleme pojedinih lokalnih sredina, što je značajna pretpostavka za kvalitetniji rad i odlučivanje pravosudnih organa. Sa aspekta lokalne zajednice, značajan benefit je trebao da bude u jačanju poverenja građana u pravosudni sistem, veću mogućnost da se brzo i adekvatnije rešavaju problemi koji ugrožavaju bezbednost građana i same zajednice.

Navedeni sudski i tužilački organi su ukinuti 2009. g., pa sada po predmetima vezanim za primenu ASBA u prvom stepenu raspravljaju *magistrates courts* u posebnim postupcima, u koje se, prema potrebi, mogu uključiti za konkretan slučaj zainteresovani organi lokalne zajednice. Za postupak po žalbama nadležan je *Crown Court*. Ukidanje ovih specijalizovanih pravosudnih organa se od pojedinih autora kritikuje kao nedostatak političke volje da se istraje u tom pravcu pre nego što je izvršena analiza koja bi takav korak opravdala, naročito u vezi sa primedbom da se uključivanjem organa lokalne zajednice u proces donošenja odluke o sankcijama i merama, stvorila mogućnost da se ugrozi princip sudske nezavisnosti i neutralnosti. U prilog ukidanju je isticano da su sudovi i inače organski povezani sa lokalnim zajednicama, da imaju dovoljno saznanja sta su problemi i šta brine građane u pojedinim sredinama, te da im nisu neophodni direktni kontakti sa predstavnicima lokalne zajednice da bi efikasno obavljali sudijske i tužilačke zadatke. Ukidanje specijalizovanih sudova i tužilaca je ozbiljno ugrozilo *community justice* koncept. Analize pokazuju da ideja da se makar za buduće sudije organizuje obuka kako bi bili kompetentni za sagledavanje problema lokalnih zajednica i kooperaciju na terenu sa organima zajednice, još uvek nije deo standardne sudijske obuke.¹⁷

3. **Realni dometi** nove političke i pravne strategije u suzbijanju anti-socijalnog ponašanja se od strane pojedinih autora ocenjuju kao relativno skromni. Ukazuje se da je ideja o *Communitie Justice* sistemu uglavnom

¹⁷ *Ibid.*, 5-9.

prisutna na retoričkom nivou. Osnovne poluge ovoga sistema, kao što su ključna uloga lokalne zajednice i pravosudnih organa vezanih za lokalnu zajednicu, sistemsko uključivanje građana u suzbijanje kriminaliteta, nisu pokrenute. Primera radi, kada je reč o inkluziji građana u ove procese, pojedini autori zaključuju da su oni bez obzira na ideje i programe, zastupljeni samo na simboličkom nivou, da su prisutni samo kao posmatrači, a ne i akteri u ovom procesu.¹⁸

Istraživanja vršena i u Velikoj Britaniji i u SAD, pokazuju da model u kome će efikasno suzbijanje anti-socijalnog ponašanja biti zasnovano na partnerskom odnosu na relaciji država /pravosudni organi i policija/-institucije lokalne zajednice-građani, ne daje rezultate ukoliko se ceo sistem primarno zasniva na *neformalnim mehanizmima*. Uspeh se može očekivati ako se ojačaju *formalni, standardizovani mehanizmi i okviri*, koji zahtevaju značajniju i konstantnu finansijsku i kadrovsku podršku za uspostavljanje *Community Justice* koncepta, naročito kada je reč o pravosudnim organima i njihovim kadrovima.¹⁹

Ako se uzme u obzir da je jedna od ideja u novoj strategiji bila da se smanji kriminalizacija, posebno mladih, za lakše delikte, pojedini autori smatraju da se i na ovome planu ne može govoriti o potpunom uspehu, već na protiv, o ozbiljnim promašajima.²⁰ Pojedina istraživanja ukazuju da je najveći procenat **ASBO** primenjivan na maloletnike, i to na blaže forme anti-socijalnog ponašanja kao što su, na primer, uznemiravanje suseda bukom, muzikom, smehom, galama na javnim mestima uz "nedolično" ponašanje naročito kada se nalaze u grupi, i sl. Navedeno pokazuje izuzetan i neprihvatljiv punitivizam u nastojanjima da se formalnim merama /preterano/ reaguje na inače prilično uobičajena ponašanja mladih kada zajedno provode slobodno vreme. Na taj način se kompromituje ideja o suzbijanju težih formi anti-socijalnih ponašanja, a ne onih ponašanja koja kod "preosetljivih" građana, netolerantnih na potrebe i stil života mladih, stvaraju očekivanja da treba da budu zaštićeni od svakog oblika narušavanja njihovog mira i spokojsva. Ovakav punitivizam kompromituje i ideju inkluzije mladih u aktivnosti lokalne zajednice, kao životnog okruženja za sve uzraste, sa

¹⁸ Davies T. (2009), "Neighbourhood Regeneration: Routes Out of Disappointment", *Journal of Urban Regeneration and Renewal*, 2/2009, 337-50, 338.

¹⁹ Donoghue J., (2011), 16-17.

²⁰ Grier, A., Thomas, T. (2004), "A War for Civilisation as we know it: Some observations on tackling anti-social behaviour", *Youth and Policy*, 82, 1-14.

pravom da svako na civilizovan način zadovoljava svoje /različite/ kulturne, socijalne i druge potrebe.²¹

Dalje, posebno se kao diskutabilna i sa stanovista zaštite ljudskih prava, apostrofira politika korišćenja medija za sprovođenje strategije "naming and shaming", na osnovu koje su putem plakata ili u medijima isticane fotografije i imena pojedinih lica kojima je izrečen neki od **ASBO**. Ukazuje se na neselektivnost ovakvih poteza i njihovu problematičnost sa stanovišta postizanja preventivnih učinaka, umesto kojih se ovakvim pristupom pojedinci i njihove porodice izlažu stigmatizaciji, a pojačava se i opasnost od dodatne kriminalizacije učinilaca pojedinih delikata.²²

Kritičari ukazuju da **ASBO** imaju takav kapacitet, koji omogućava da se anti-socijalna ponašanja koja su u suštini prekršaji, prekomponuju u krivična dela i da se prekršiocu izreknu zatvorske kazne, da nisu dovoljno zaštićena prava deteta,²³ da do primene pojedinih mera može doći i na osnovu peticije ili referenduma građana, crkvenih zajednica, i sl., u slučajevima kada se više radi o netoleranciji sredine na različitosti ili niskom stepenu tolerancije za ponašanja koja nisu ozbiljni prekršaji. Ima dosta pojava koje ukazuju da se išlo u potpuno suprotnom smeru od onoga što je bila intencija uključivanja građana u sistem suzbijanja ozbiljnih i težih formi anti-socijalnih ponašanja. U vezi sa ovim, pojedini autori postavljaju pitanje da li sankcije i mere obuhvaćene **ASBO-s** predstavljaju sredstva za isključivanje /nepoželjnih/ pojedinaca iz lokalne zajednice, ili fokus treba da bude na merama inkluzije kroz osmišljene mere-naloge, kao što su programi podrške roditeljima, diverzione mere usmerene na promenu ponašanja maloletnika i drugih lica, medijacije, zaključivanje ugovora o prihvatanju dobrih običaja u ponašanju među susedima i građanima lokalne zajednice /da se neće vandalski ponašati, puštati glasnu muziku, vređati i maltretirati druge, priljati javne prostore, crtati grafite, da će poštovati ugovor o stanovanju i održavanju stanova, i sl./ Pored pozitivnih primera, koji nisu zanemarljivi, zaključak je da ima

²¹ Interesantno je da je časopis "The Guardian" objavio da Vlada razmatra donošenje tzv. "baby ASBO-s" za decu ispod 10 godina. Prema: Smithson, S. and Flint, J., (2006), 23.

²² Davies T. (2009), "Neighbourhood Regeneration: Routes Out of Disappointment", *Journal of Urban Regeneration and Renewal*, 2/2009, 337-50, 946.

²³ Ukazuje se na pojačanu kriminalizaciju maloletnika, uz istovremeno postavljanje niza veoma problematičnih ograničenja kao što su: zabrana kretanja posle određenog vremena /Curfew Orders/, zabrana kretanja u grupama i boravak na nekim javnim prostorima ili u trgovačkim centrima, kada njihovo ponašanje kod pojedinih građanana izaziva nelagodu ili strah /Dispersal Orders/, nošenje određene odeće, i dr. Smithson, S. and Flint, J., (2006), 23.

dosta prostora za preispitivanje i promene.²⁴ Pojedini autori su toliko kritični prema novoj regulativi, da iznose stav da se o **ASBA** jednostavno ne može nista pozitivno reći, da je instrument socijalne kontrole, da su ciljna grupa njegove primene marginalizovani i najranjiviji članovi društva /maloletnici, korisnici socijalne pomoći, siromašni stanovnici sa periferije uglavnom iz delova gde su zgrade sa socijalnim stanovima, prostitutke, beskućnici, alkoholičari i naromani/, da zakon nema kapacitet za preventivno delovanje i jačanje socijalne kohezije, i dr.²⁵

LITERATURA

- (1) Ashworth, A. (2004). "Social Control and Antisocial Behaviour: The Subversion of Human Rights?", *Law Quarterly Review*, 120/2004
- (2) Conservative Party Manifesto, www.conservatives.com/2010/
- (3) Davies, T. (2009). "Neighbourhood Regeneration: Routes Out of Disappointment", *Jurnal of Urban Regeneration and Renewal*, 2/2009
- (4) Donoghue, J. (2010). *Anti-Social Behaviour Orders-A Culture of Control?*, Palgrave, Macmillan 2010
- (5) Donoghue, J. (2011). "Anti-social Behaviour, Community Engagement and Judicial role in England and Wales", *British Journal of Criminology*, Advanced Access, published October 29, 2011
- (6) Flint J., Nixon J. (2006). "Governing Neighbours: Anti-social Behavior Orders and New Forms of Regulating Conduct in the UK", *Urban Studies*, Vol. 43, Nos 5/6, 939-955, May 2006
- (7) Grier, A., Thomas, T. (2004). "A War for Civilisation as we know it: Some observations on tackling anti-social behaviour", *Youth and Policy*, 82
- (8) Hodgkinson, S., Tilley, N. (2007). "Policing Anti-Social Behaviour: Constraints, Dilemmas and Opportunities", *The Howard Jurnal* Vol. 46, No. 4/2007
- (9) Radulović, LJ. (2010). "Maloletničko krivično pravo Engleske i Velsa- između "etosa brige i zaštite" i "etosa odgovornosti i kažnjavanja", *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 1/2010
- (10) Smithson, S. And Flint, J. (2006). "Responding to Young Peoples Involvement in Anti-Social Behaviour: A Study of Local Initiatives in Manchester and Glasgow" *Youth & Policy*, 93/2006

²⁴ *Ibid.*, 946-8.

²⁵ Donoghue, J., (2010), *Anti-Social Behaviour Orders-A Culture of Control?*, Palgrave, Macmillan 2010, 3-4.

- (11) Trebješanin, Ž. (2008). Rečnik psihologije, Stubovi kulture, Beograd (2008).

ANTI-SOCIAL BEHAVIOR POLICY IN ENGLAND AND WALES

*This article is focused on recent legislation in UK dealing with problem of anti-social behavior. This problem has been one of the central policy preoccupations of government in the last few decades. The new approach present in **Anti-Social Behavior Act** emphasized the fundamental importance of community and citizen participation and involvement in policy of reduction anti-social behavior. There is 1. Political and 2. Legal context: 1. increasing public confidence in the criminal justice system and reducing fear of crime, redistributing power from the state to society, from the centre to local communities, giving people the opportunity to take more control over their lives in connection and collaboration with public service. 2. Improve Community justice principles /community crime prevention, community policing, community courts, restorative justice sanctioning systems, citizen reparative boards, et. cet./.*

KEYWORDS: Anti-social behaviour / Local community-government-citizen / Problem-solving approach to anti-social behaviour: community justice principles